

POSTANOWIENIE

Dnia 3 marca 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Roman Kuczyński (przewodniczący)

SSN Maciej Pacuda (sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

w sprawie z wniosku K. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o wysokość emerytury,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw

Publicznych w dniu 3 marca 2011 r.,

na skutek zażalenia wnioskodawczynie na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 27 września 2010 r.,

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 27 września 2010 r. Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych odrzucił skargę kasacyjną wniesioną przez ubezpieczoną K. S. od wyroku Sądu Apelacyjnego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 23 kwietnia 2010 r.

W pisemnych motywach tego postanowienia Sąd Apelacyjny przypomniał, że wymienionym wyrokiem zmienił punkt 1 i 2 wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 12 października 2009 r. w ten sposób, że oddalił odwołanie wniesione przez ubezpieczoną od decyzji organu rentowego. Ubezpieczona działająca za pośrednictwem swego pełnomocnika wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 23 kwietnia 2010r., przy czym

wezwana do wskazania wartości przedmiotu zaskarżenia oznaczyła go na kwotę 6.432,00 złotych, która miała stanowić różnicę pomiędzy żadaną przez nią wysokością emerytury a emeryturą otrzymywaną od organu rentowego pomnożoną przez „12”.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, niniejsza sprawa dotyczyła praw majątkowych, tj. wysokości emerytury. Nie było bowiem sporne pomiędzy stronami, iż ubezpieczonej przysługuje prawo do emerytury, które zostało jej przyznane przez organ rentowy. Skarżąca kwestionowała natomiast wysokość tego świadczenia, twierdząc że została ona wyliczona z naruszeniem prawa. Sprawa ta dotyczyła więc prawa majątkowego, co do którego dopuszczalność skargi kasacyjnej jest uwarunkowana wykazaniem wartości przedmiotu zaskarżenia w wysokości co najmniej 10.000 złotych. Wskazana przez pełnomocnika ubezpieczonej wartość przedmiotu zaskarżenia nie odpowiadała natomiast powyższej kwocie. Dlatego też skarga kasacyjna ubezpieczonej jako niedopuszczalna podlegała odrzuceniu na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. w związku z art. 398² § 1 k.p.c.

Powyższe postanowienie zaskarżyła zażaleniem ubezpieczona K. S. działająca za pośrednictwem swego pełnomocnika. Podając jako podstawę zażalenia art. 394¹ k.p.c., ubezpieczona domagała się uchylenia zaskarżonego postanowienia i nadania skardze kasacyjnej dalszego biegu. Zarzuciła przy tym postanowieniu Sądu Apelacyjnego: sprzeczność ustaleń sądu ze zgromadzonym materiałem dowodowym i faktycznym, naruszenie prawa materialnego poprzez jego błędną interpretację, naruszenie zasad zawartych w art. 5 k.c. („nadużycie prawa przedmiotowego”), naruszenie zasady równości wobec prawa, a także nieuwzględnienie zmiany stanu prawnego, jaka miała miejsce w dniu 25 września 2010 r., tj. dwa dni przed wydaniem tego postanowienia.

W uzasadnieniu zażalenia skarżąca podniosła między innymi, iż jej zdaniem sąd mylnie ustalił, że niniejsza sprawa dotyczy wysokości emerytury i jest sprawą o prawa majątkowe, w związku z czym dopuszczalność skargi kasacyjnej zależy w niej od wartości przedmiotu zaskarżenia. Dodała też, iż nie odwoływała się od decyzji o wysokości emerytury, lecz od decyzji o przyznaniu emerytury, a więc sprawa wywołana tym odwołaniem miała charakter niemajątkowy. Zarzucając zaskarżonemu postanowieniu sprzeczność z art. 5 k.c., ubezpieczona podniosła z

kolei, że rozstrzygnięcie to „jest sprzeczne ze społeczno – gospodarczym przeznaczeniem tego prawa, a zwłaszcza z zasadami współzycia społecznego i prawem wynikającym z ustawy o emeryt. i rent.” Wyjaśniła przy tym, iż uzależnienie dopuszczalności skargi kasacyjnej od spełnienia wymogu, aby wartość przedmiotu zaskarżenia nie była niższa niż 10.000 złotych, prowadziłoby do sytuacji, w której różnica pomiędzy emeryturą ustaloną a należną musiałyby wynosić ponad 834 złote. Jest zaś oczywiste, że żadne błędy rachunkowe i merytoryczne nie mogą doprowadzić do wystąpienia tak rażącej różnicy, stanowiącej blisko 50% otrzymywanej emerytury. Opisana sytuacja powodowałaby, że ubezpieczeni mogliby być pozbawieni nie tylko połowy należnej im emerytury, ale również prawa do sądu.

Skarżąca podniosła i to, że w dniu 25 września 2010 r. weszła w życie ustawa z dnia 22 lipca 2010 r. zmieniająca Kodeks postępowania cywilnego rozszerzająca „katalog dopuszczalności skargi kasacyjnej niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia także w sprawach o odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem (art. 398² § 1 k.p.c.)”. Skarżone postanowienie zostało zatem wydane w nowym stanie prawnym. Dlatego w przypadku bezzasadnego odrzucenia skargi tylko z uwagi na wartość przedmiotu zaskarżenia, wyliczonego zgodnie z zarządzeniem sądu na kwotę 6.426,36 złotych, ubezpieczona poniosłaby szkodę w tej wysokości wskutek prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem. W związku z tym wystąpiłaby o odszkodowanie do Sądu Apelacyjnego, co byłoby połączone z kolejnym nieuzasadnionym wydłużeniem o kilka lat okresu dochodzenia naprawienia szkody. W przypadku emeryta mającego 70 lat byłby to społecznie szkodliwe. Zdaniem ubezpieczonej zaskarżone postanowienie było także sprzeczne z zasadą równości wobec prawa, gdyż wynikało z niego, że osoby nie będące emerytami, które poniosły szkodę wskutek orzeczenia sądu niezgodnego z prawem mogą dochodzić swoich prawa i naprawienia wyrządzonej im szkody na drodze skargi kasacyjnej niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia, natomiast „emeryci i ubezpieczeni” tylko wówczas, gdy wartość przedmiotu zaskarżenia wynosiłaby minimum 10.000 złotych.

Na koniec ubezpieczona stwierdziła, że „odwołanie od decyzji o przyznaniu emerytury ma charakter wieloprzeciwkowy i w związku z tym nie można jednoznacznie określić wartości przedmiotu zaskarżenia”. Przedmiotem odwołania ubezpieczonej, oprócz uchylecia zaskarżonej przez nią decyzji organu rentowego, był zaś również wniosek o wypłatę różnicy podwyższonego świadczenia za trzy lata wstecz. Dlatego wartość przedmiotu zaskarżenia winna być równa trzykrotności różnicy świadczenia za rok, tj. kwocie 19.296,00 złotych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Stosownie do treści art. 398¹ § 1 k.p.c. od wydanego przez sąd drugiej instancji prawomocnego wyroku lub postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie strona, Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich lub Rzecznik Praw Dziecka może wnieść skargę kasacyjną do Sądu Najwyższego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Zgodnie z art. 398² § 1 k.p.c. skarga kasacyjna jest z kolei niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych, w sprawach gospodarczych - niższa niż siedemdziesiąt pięć tysięcy złotych, a w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych - niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Jednakże w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia także w sprawach o odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem.

Odnosząc treść cytowanych przepisów do stanu faktycznego charakterystycznego dla rozpoznawanej sprawy, Sąd Najwyższy wstępnie zauważył, iż nie ma racji skarżąca, sugerując że sprawa o emeryturę (o przyznanie emerytury) nie ma charakteru majątkowego. Taka sprawa jest bowiem z całą pewnością sprawą o prawo majątkowe, gdyż żądanie osoby ubiegającej się o emeryturę zmierza do realizacji prawa mającego bezpośredni wpływ na jego stosunki majątkowe (por. np. uzasadnienie orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia

25 stycznia 1961 r., 2 CR 909/59, OSPiKA 1962, nr 1, poz. 8). Dodać wypada, iż także w poprzednio obowiązującym stanie prawnym określający wówczas dopuszczalność kasacji art. 392² § 1 k.p.c., zawierający w zdaniu drugim (w zakresie istotnym dla obecnie rozpoznawanej sprawy) regulację tożsamą z cytowanym wyżej art. 398² § 1 k.p.c., a w zdaniu pierwszym różniący się od niego tylko wartością przedmiotu zaskarżenia, był wielokrotnie przedmiotem wykładni Sądu Najwyższego. Dla przykładu w postanowieniu z dnia 7 stycznia 2001 r., II UZ 145/00 (OSNP 2002 nr 19, poz. 474) Sąd Najwyższy zawarł stwierdzenie, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, poza sprawami o przyznanie i wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, dopuszczalność kasacji zależy od wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 392¹ k.p.c. w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, Dz.U. Nr 48, poz. 554). Analogiczne stanowisko Sąd Najwyższy zajął również w postanowieniu z dnia 23 marca 2001 r., II UKN 706/00 (OSNP 2002 nr 24, poz. 609), wskazując tam, że na podstawie art. 392¹ k.p.c. tylko w sprawach o przyznanie i wstrzymanie emerytury lub renty oraz objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego kasacja przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia, w pozostałych sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych kasacja nie przysługuje, jeżeli wartość ta, ustalona stosownie do art. 22 k.p.c., jest niższa niż dziesięć tysięcy złotych. W postanowieniu z dnia 25 maja 2001 r., II UZ 30/01 (OSNP 2003 nr 6, poz. 161) Sąd Najwyższy wyjaśnił natomiast, że sprawa o podwyższenie (przeliczenie podstawy wymiaru) emerytury nie jest sprawą o przyznanie lub wstrzymanie prawa do emerytury, w której kasacja przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 392¹ § 1 zdanie drugie k.p.c.). Taki sam kierunek wykładni art. 392¹ k.p.c. został zaprezentowany w kolejnych orzeczeniach Sądu Najwyższego (por. postanowienia : z 13 marca 2001 r., II UZ 13/01, OSNP 2003 nr 2, poz. 47, z 13 marca 2001 r., II UZ 15/01, OSNP 2003 nr 2, poz. 49, z 28 listopada 2001 r., II UZ 80/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 449, czy też z 10 kwietnia 2002 r., II UZ 31/02, LEX nr 54791). Zachował on aktualność również w obecnym stanie prawnym,

czego przykładem może być postanowienie z dnia 13 stycznia 2006 r., I UZ 47/05 (OSNP 2007 nr 3-4, poz. 56), czy też postanowienie z dnia 11 kwietnia 2006 r., II UZ 1/06, w którym Sąd Najwyższy stwierdził, że jeżeli prawo do emerytury nie jest kwestionowane postępowaniu sądowym, w którym chodzi o wysokość tego prawa, to o dopuszczalności skargi kasacyjnej decyduje wartość przedmiotu zaskarżenia określona w art. 3982 § 1 k.p.c. oraz postanowienie z dnia 6 listopada 2008 r., II UZ 48/08, zgodnie z którym jeśli przedmiotem sporu nie jest prawo do emerytury lub renty, lecz jedynie jego wysokość, to dopuszczalność zaskarżenia wyroku Sądu drugiej instancji uzależniona jest od wartości przedmiotu zaskarżenia obliczonej w oparciu o przepis art. 22 k.p.c. i stanowi ona różnicę między wysokością świadczenia wypłacanego przez organ rentowy, a wysokością świadczenia żądanego przez ubezpieczonego w skali jednego roku (por. także postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2009 r., II UZ 19/09, LEX nr 519959 oraz z dnia 24 czerwca 2009 r., II UZ 17/09, LEX nr 519962). W szczególnie istotnym z uwagi na analogię stanu faktycznego z występującym w obecnie rozpoznawanej sprawie postanowieniu z dnia 2 października 2009 r. II UZ 30/09 (LEX nr 583822) Sąd Najwyższy wyraził z kolei pogląd, że żądanie ustalenia wysokości emerytury przy zastosowaniu nowej kwoty bazowej do wyliczenia części stażowej tego świadczenia zmierza do jego podwyższenia, (wobec czego) przedmiotem sporu jest tu różnica między świadczeniem w wysokości wyliczonej przez wnioskodawcę a należnością ustaloną przez organ rentowy. W takiej sytuacji - przy zastosowaniu reguły określonej w art. 22 k.p.c. - wartością przedmiotu zaskarżenia jest suma za okres jednego roku kwot stanowiących miesięczne różnice pomiędzy świadczeniem dochodzonym a pobieranym, a nie suma tych świadczeń (wyliczonych lub wypłacanych) z 12 miesięcy.

Podzielając w całej rozciągłości przedstawione wyżej poglądy judykatury, Sąd Najwyższy stoi zatem na stanowisku, że nie jest tak, iż w każdym przypadku, w którym dojdzie do zakwestionowania decyzji organu rentowego wydanej w następstwie rozpoznania wniosku o emeryturę lub rentę (o prawo do któregoś z tych świadczeń), skarga kasacyjna wniesiona od wyroku Sądu drugiej instancji będzie dopuszczalna niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 398² § 1 zd. 2 k.p.c.). O dopuszczalności skargi kasacyjnej, również w takich sprawach,

musi bowiem decydować rzeczywisty przedmiot sporu, a następnie przedmiot zaskarżenia, określony w odwołaniu wszczynającym postępowanie sądowe, stosownie do treści art. 468 § 2 pkt 1 i 3 k.p.c. Jeśli zatem przedmiotem tym będzie tylko wysokość emerytury lub renty (wysokość prawa do jednego z tych świadczeń) wynikająca z uwzględnienia elementów mających wpływ na ową wysokość, to taką sprawę należy traktować jako sprawę o prawa majątkowe w rozumieniu art. 398² § 1 zd. 1 k.p.c.

W stanie faktycznym charakterystycznym dla rozpoznawanej sprawy postępowanie sądowe (odwoławcze) zostało wprowadzone zainicjowane odwołaniem wniesionym przez ubezpieczoną od decyzji organu rentowego z dnia 19 czerwca 2008 r., wydanej w następstwie rozpoznania wniosku o emeryturę w powszechnym wieku emerytalnym (na podstawie art. 27 ustawy o emeryturach i rentach z FUS), jednakże przedmiotem sporu pomiędzy stronami określonym już w tym odwołaniu, a następnie przedmiotem zaskarżenia, nie było prawo do emerytury, bez wątpienia przyznane ubezpieczonej, lecz wyłącznie wysokość przysługującego jej świadczenia emerytalnego wynikająca z przyjęcia do jego obliczenia aktualnej kwoty bazowej. Wbrew odmiennemu stanowisku zaprezentowanemu przez ubezpieczoną w obecnie rozpoznawanym zażaleniu, jej odwołanie nie obejmowało więc decyzji organu rentowego w całości. Kwota bazowa jest bowiem bez wątpienia elementem obliczenia wysokości świadczenia, a nie elementem decydującym o prawie, co jednoznacznie wynika z treści art. 53 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS. Sprawa wszczęta na skutek odwołania ubezpieczonej od wymienionej decyzji nie jest zatem sprawą o przyznanie emerytury w rozumieniu art. 398² § 1 zd. 2 k.p.c., w której skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia, ale sprawą o prawo majątkowe, w której o dopuszczalności skargi kasacyjnej decyduje wartość przedmiotu zaskarżenia w rozumieniu art. 398² § 1 zd. 1 k.p.c. Jeżeli zaś jest ona niższa niż 10.000 złotych (sama ubezpieczona wezwana do tego przez sąd drugiej instancji określiła wartość przedmiotu zaskarżenia, zgodnie z art. 22 k.p.c., na kwotę 6.426,36 złotych), to skarga kasacyjna jest niedopuszczalna.

Odnosząc się do pozostałych zarzutów sformułowanych z zażaleniu ubezpieczonej, Sąd Najwyższy stwierdza, że przedstawiony wyżej sposób

rozumienia art. 398² § 1 k.p.c. w żadnym razie nie narusza prawa ubezpieczonej do sądu, ponieważ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej przewiduje co najmniej dwuinstancyjne postępowanie, co oznacza, że szczególny środek zaskarżenia w postaci skargi kasacyjnej jest dostępny tylko w zakresie ustalonym przez prawodawcę, którego założeniem było zamierzone (celowe) wyeliminowanie dostępu do instancji kasacyjnej w analogicznych rodzajowo sprawach z uwagi na niższą niż ustawowo określona wartość przedmiotu zaskarżenia. Odmienne stanowisko obarczałoby Sąd Najwyższy obowiązkiem rozpatrywania skargi kasacyjnej w każdej sprawie, nawet o najdrobniejsze kwoty (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 lipca 2003 r., II UZ 45/03, OSNP nr 11, poz. 200). Z tej samej przyczyny za chybiony należy uznać także zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 5 k.c., skoro podstawę prawną zaskarżonego postanowienia wydanego przez ten sąd stanowił prawidłowo zastosowany przepis prawa procesowego. Ponadto wymieniony przepis jest adresowany do stron postępowania, a nie do sądu rozpoznającego daną sprawę według określonych reguł proceduralnych. Dlatego też nie może być on przez sąd naruszony.

Bez znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy jest z kolei zmiana art. 398² § 1 k.p.c. wprowadzona przez art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 22 lipca 2010 r. (Dz.U. 2010 Nr 155, poz.1037) zmieniającej tę ustawę z dniem 25 września 2010 r. Skarżąca nie zauważa bowiem, że przedmiotem postępowania sądowego w rozpoznawanej sprawie nie jest roszczenie o odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem, które zgodnie z art. 417¹ § k.c. może być realizowane jedynie po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu niezgodności z prawem tego orzeczenia, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej, lecz roszczenie dotyczące wysokości należnej jej emerytury.

Kierując się przedstawionymi argumentami oraz opierając się na treści art. 398¹⁴ k.p.c., art. 398¹⁰ k.p.c. i art. 397 § 1 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.